

הערבים בישראל והמלחמה בצפון: תמונת מצב

תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי
مشروع كونرد ادناوار للتعاون اليهودي-العربي

עורך: ד"ר אלי רכס • עורך משנה: אריק רודניצקי

גיליון מיוחד, 14 באוגוסט 2006

תוכן העניינים

- א. דבר העורכים..... 2
- ב. מאמר המערכת..... 3
- ג. מאמרי עמדה..... 4
 - הערבים בישראל – בסבך דילמות..... 4
 - לשאלת מרקם היחסים בין יהודים וערבים בישראל..... 5
 - אחמד – שומע?..... 5
- ד. לקט מן העיתונות..... 7
 - כללי..... 7
 - עמדות חברי הכנסת הערבים..... 7
 - חברי הכנסת הערבים – במוקד העימות..... 8
 - זירת התכתשות וירטואלית..... 9
 - עמדות ברחוב הערבי – התנגדות למדיניות ישראל, תמיכה בחזבאללה..... 10
 - עמדות ברחוב הערבי – תמיכה במדיניות ישראל, התנגדות לחזבאללה..... 11
 - העורף הערבי במשבר..... 13
 - סולידריות פלסטינית..... 14
 - טיפולן של רשויות המדינה ביישובים הערבים בקו העימות..... 14
- ה. נתוני רקע..... 15
 - אזרחים יהודים וערבים שנהרגו במלחמה..... 15

א. דבר העורכים

אנו שמחים לפרסם גיליון מיוחד בנושא "הערבים בישראל והמלחמה בצפון" העוסק בהשלכותיה של המלחמה בלבנון על אזרחי ישראל הערבים ועל מרקם היחסים בין יהודים וערבים במדינה.

מאז החל העימות הצבאי בצפון לפני כחודש ימים, עסקה התקשורת העברית והערבית רבות בשאלת מרקם היחסים בין יהודים וערבים בישראל שעמד למבחן בשעת המלחמה. התברר כי המלחמה העלתה על פני השטח מתח רב שהיה אצור בין שני המגזרים.

ייעודו של הגיליון לרכז מידע עדכני על המתרחש במגזר הערבי בתקופה זו, וכן לשמש כלי עזר המאפשר להתוודע להיבטים השונים של דילמת הזהות האזרחית והלאומית שבה שרויים הערבים אזרחי ישראל לאור המלחמה.

לתגובות:

- אתר האינטרנט של תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי
www.dayan.org/kapjac
- ד"ר אלי רכס (מנהל התכנית):
relie@post.tau.ac.il
- ליצירת קשר:
אריק רודניצקי (מנהל פרויקטים של התכנית)
טלפון 03-6409991
פקס 03-6406046
דוא"ל arabpol@post.tau.ac.il

© כל הזכויות על פרסום הגיליון שמורות לתכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי, אוניברסיטת תל-אביב, 2006.

ניתן לצלם, להעתיק ולצטט מפרסום זה תוך ציון מפורט של שם המקור ועורכיו, ומקום ההוצאה לאור. אין לשכפל את הפרסום ללא רשות בכתב מהעורך.

מאמרי העמדה משקפים את דעת כותביהם בלבד.

תודתנו ליובל סופר שסייע בתרגום החומר מערבית לעברית.

העורכים

ב. מאמר המערכת

היום שלאחר המלחמה: הכתובת על הקיר

ד"ר אלי רכס

"זאת עלינו לזכור: הכתובת עדיין על הקיר" – במילים אלה חתם השופט תאודור אור, יו"ר ועדת החקירה לאירועי אוקטובר 2000, את הרצאת הסיכום שנשא באוניברסיטת תל-אביב ב-2004 במלאות שנה לפרסום הדוח. הוא כיוון לנפישות מצב היחסים בין יהודים לערבים, שקדמה לאירועי אוקטובר.

דומה שדבריו ישימים לתיאור המצב מאז פרוץ המלחמה בצפון פי עשרות מונים. רבים עורכים כיום השוואה בין מלחמת יום הכיפורים ב-1973 לבין מלחמת לבנון ב-2006: ההפתעה, המחיר בנפש, חוסר המוכנות, המודיעין שחסר, ההתנהלות המסורבלת, אוזלת ידה של ההנהגה, ניפוץ דימוי הכוח של ישראל בעיני העולם הערבי, ואובדן יסוד ההרתעה.

ואכן רבים הם קווי הדמיון.

יחד עם זאת, בתחום אחד התחולל שינוי יסודי: מקומם של הערבים אזרחי ישראל במערכת. ב-1973 הועלה החשש פן יפגעו ערבים תושבי המדינה בעורף היהודי (יגאל אלון מנה כבר בראשית שנות ה-50 אפשרות כזאת כגורם סיכון מצד ערביי ישראל). בפועל החשש לא התממש.

ב-2006 התהפכה הקערה על פיה. המלחמה הבליטה את חלקם הדומיננטי של הערבים בעורף הצפון, וככאלה נגבה מהם מחיר כבד: 18 הרוגים. לכאורה, ניתן היה לצפות לגילויי סולידריות והעמקת הלכידות הפנימית בין יהודים וערבים מתוך תחושת אחדות גורל ושותפות. אולם השכול לא קירב לבבות. נהפוך הוא – העמיק פערים. הקביעה כי "הטיל לא מבחין בין יישוב יהודי לערבי" נותרה כסיסמא ריקה מתוכן.

דילמת הזהות הלאומית של הערבים בישראל, לעומת זאת, התחדדה לאין ערוך בתקופת המלחמה, כפי שעולה מתוכנו של גיליון זה. הניגוד החריף בין זהותם הפלסטינית והערבית ובין אזרחותם הישראלית הלך והעמיק, והשתקף בבירור בנסיגה ביחסים בין יהודים וערבים במדינה.

הציבור היהודי ציפה שהמיעוט הערבי יזדהה עם המדינה ויגנה את חזבאללה, אולם תגובה זאת בוששה לבוא. לעומתה, גברו קולות הביקורת בקרב הערבים כנגד מדיניות הממשלה שנתפסה כתוקפנית, מחרחרת מלחמה, ומבצעת את מדיניותה האימפריאליסטית של ארה"ב. זאת ועוד: האבדות הקשות בנפש לצד הישראלי וחוסר היכולת להביס את חזבאללה העצימו את דמותו של נסראללה בעיני רבים. היעדר מקלטים ואמצעי אזעקה ביישובים הערבים ותחושה כללית של הפקרה – רק הגבירו את רגשות התסכול.

דפרי הציבור הערבי עמדו על זכותם הלגיטימית למתוח ביקורת נגד מדיניות הממשלה מבלי שתתפרש כביטוי להתנערות מהמדינה. אולם הציבור היהודי בחלקו הגדול דחה אינטרפרטציה זאת. נוכח התנהלותם האינטנסיבית של חברי הכנסת הערבים, שלא החמיצו הזדמנות להביע את דעתם ולעורר סערת רוחות ורגשות, גברו גילויי הסלידה, ההסתייגות והאיבה הגלויה מצד הציבור היהודי כלפי הערבים.

די במבט חטוף ברשימת ה"טוקבקיסטים" (תגובות גולשים), שהגיבו לדברי ח"כ ערבי זה או אחר, כדי להבין את עומק הנסיגה ביחסי יהודים-ערבים. לשיא כל הזמנים, כך דומה, הגיע היקף ההזדהות של קוראים עם מאמרו של בן כספית במעריב, "אחמד שומע?" – כ-1,240 תגובות (ראו בהמשך).

השאלה שעומדת על הפרק: מה הלאה? ראשית, יש לציין כי הפעם, ובניגוד חד לאירועי אוקטובר 2000 בהם נחלצה הממשלה, באמצעות "ועדת השרים לענייני הערבים אזרחי ישראל", לפעולה אזרחית מהירה, קולה של הממשלה הנוכחית נעדר מהזירה. אמנם נערכו ביקורי תנחומים של שרים ומפגשים בין פיקוד העורף, משרד ראש הממשלה ופרנסי היישוב הערבי, אך אלה היו טיפה בים. הארגונים הלא-ממשלתיים, תחת זאת, באמצעיהם המוגבלים, ניסו למלא את החלל.

הנושא הערבי-הפנימי לא עמד כלל על סדר יומה של הממשלה במהלך ימי המלחמה. אולם נוכח ההתפתחויות הנסקרות בגיליון זה, ששורתן התחתונה, כך דומה, היא הידרדרות ביחסי יהודים-

ערבים, מה שמתחייב הוא חשבון נפש הן מצד הציבור הערבי והן מצד הציבור היהודי. שני הצדדים חייבים להכריע, כאן ועכשיו, האם הערבים בישראל הם חלק מהמדינה או לא.

לשיטתי, התשובה לשאלה ברורה: הערבים בישראל הם כאן כדי להישאר, ולפיכך חייבות רשויות המדינה להיחלץ לפעולה מהירה ולהפיק את המתח, לנטרל את הזעם המצטבר ולהילחץ לפעולות שיקום מהירה, תוך שיתוף פעולה הדוק ושיח ושיג אינטנסיבי עם נציגי הציבור הערבי.

אחרת, כפי שקבע השופט אור, הכתובת תישאר חקוקה בקיר – ובאותיות קידוש לבנה.

ג. מאמרי עמדה

הערבים בישראל – בסבך דילמות

פובליציסטים ערבים נתנו ביטוי למצוקה הפנימית שחשים אזרחי ישראל הערבים בתקופת מלחמה, וחידדו את הדילמה שבה הם שקועים: מצד אחד הם סופגים אבדות בנפש ונזקים במישור הפיסי לא פחות מהתושבים היהודים, ומצד שני, מבחינה נפשית, הם כואבים את סבלם של תושבי לבנון הערבים. מאמרים אלה מבטאים את החרפת דילמת הזהות של הערבים בישראל, ואת ההיטלטלות בין אזרחותם הישראלית מחד גיסא, לבין הזדהותם הלאומית עם גורל הלבנונים בכלל והפלסטינים בלבנון בפרט, מאידך גיסא.

להלן עיקרי הדברים מתוך כמה מאמרי עמדה בנושא:

- רפיק חלבי, **לא המלחמה של ערביי ישראל**: "מזה שבועיים, כשצפירות האזעקה חותכות את הכרמל [...] אני מנסה להבין איך תשפיע המלחמה הארוכה הזאת על מערכת היחסים בין שני העמים בישראל. [...] הטילים שנחתו בעיר התחתית בשכונות מעורבות ובכרמל אינם מבדילים בין זהויות ועדות אבל יוצקים חומר תבערה. זה הזמן להנמיך טון, להוריד דציבלים [...] יש לחזור לשפיות ולהתרומם מעט כדי לראות מעבר ללהבה את יום המחר כי הוא החשוב." (הארץ, 07.08.06)

- בסאם ג'אבר (עורך השבועון בשפה הערבית "פנורמה"), **המלכוד של ערביי ישראל**: "אל תצפו מערביי ישראל לצאת לרחוב ולהפגין נגד חזבאללה וחסן נסראללה, ואל תצפו מהם לצאת להפגנות תמיכה באולמרט ובעמיר פרץ. לעומת זאת אתם בהחלט יכולים לראות בנו מי שעומדים בשורה הראשונה של אלה התובעים להפסיק את המלחמה וקוראים לשלום בין ישראל והעולם הערבי."

"הציבור היהודי-ישראלי חייב להתייחס לאזרחים הערבים בישראל כאל מי שסובלים מבעיה מורכבת, במיוחד בשעה שהמדינה שהם אזרחיה נלחמת נגד בני עמם. פעם זה העם הפלסטיני, פעם זה העם הערבי הלבנוני."

"כשהציבור הערבי אומר בצורה גורפת 'אנחנו נגד המלחמה', זו עמדה מכובדת שצריך להעריכה. אנחנו ערבים. אל תצפו מאיתנו להגיד שאנחנו שבעי רצון כשהורגים ערבים." (ידיעות אחרונות, 06.08.06)

- אימן סיכסק, **ראה איזה מצב מגוחך נוצר כאן, אדון נסראללה**: "אתה מבין, אדון נסראללה, לערבי הישראלי אין את הפריבילגיה שברגשי נקם: בכל מקרה, הוא עצמו נמצא בצד שהוא מבקש שינקמו בו."

"האויב שלנו הוא אמורפי, אין לו פנים ואין לו מפלגה. הוא יכול ללבוש את דמותו של החייל העומד במחסום בגדה או את דמותה של אחת הרקטות שאתה שולח לבית מגורים בחיפה. כשאתה מדבר על האויב, אדון נסראללה, לשאריות האדם שנותרו בישראל לא ברור אם לחשוב על צה"ל או על חזבאללה." (הארץ, 04.08.06)

לשאלת מרקם היחסים בין יהודים וערבים בישראל

הארגונים האזרחיים העוסקים בדו-קיום בין יהודים וערבים בישראל נרתמו לפעולה בניסיון למזער את הנזק ולמנוע קריסת מערכות, וכדי לחדש את התקווה לגבי עתיד החיים המשותפים בין יהודים וערבים בארץ, ביום שלמחרת.

להלן עיקרי הדברים מתוך מאמרי עמדה של בכירים בעמותות "יוזמות קרן אברהם" ו"סיכוי":

- אמנון בארי-סוליציאנו (מנהל עמותת "יוזמות קרן אברהם" בישראל) ומוחמד דראושה (מנהל בעמותה), **עתידי משותף, למרות הכל**: "מרקם היחסים שבין יהודים וערבים, אשר גם בעתות רגיעה ניתן לתארו כשביר, עומד כרגע על סף פיצוץ."

"רבים מקרב הציבור היהודי חשו כי המחיר הכבד בנפש וברכוש שמשלם הציבור הערבי מזכה אותו בכרטיס כניסה לחברה הישראלית, וכי בעטיו של איום חיצוני תיוולד כאן סולידריות יהודית-ערבית, מתוך שותפות גורל."

"אלא שהאזרחים הערבים סברו אחרת. ההלם הראשוני התחלף בזעם כנגד הממסד הישראלי. העובדה שהיישובים הערבים נטולי מקלטים ציבוריים ומערכות צופרים, וכי לא סופק מידע נגיש בערבית לאזרחים הזקוקים לכך, הביאה רבים למסקנה כי לאחר 58 שנות קיפוח, נאלץ המיעוט הערבי לשלם עוד מחיר כבד, במלחמה שהוא אינו רואה כמלחמתו." (ידיעות אחרונות, 06.08.06)

- שלום דיכטר (מנכ"ל שותף בעמותת "סיכוי" לקידום השוויון בין יהודים לערבים בישראל), **אחרי המלחמה יש לשקם את השוויון בין ערבים ליהודים**: "התקופה שאחרי המלחמה תהיה הזדמנות שאסור לפספס לשיקום כולל של התשתית הכלכלית-חברתית של הגליל. סביר שיהיו בקרב השלטון ובציבור כאלה שיאמרו שוב כי 'זה לא הזמן' לשוויון בין יהודים לערבים, וינסו לדחות נושא 'פוליטי' זה לזמנים אחרים, 'כאשר ייטב'."

"בעבור אלה, חיזוק הגליל לא כולל את חיזוק האזרחים הערבים הגרים בו, שהרי ככלל לא צריך לחזק ערבים, גם אם הם אזרחי המדינה. אך מי שטובת המדינה, יציבותה וחוסנה הכלכלי עומדות לנגד עיניו יבין כי הדרך לכך כוללת בהכרח את מחיקת קו הגבול הכלכלי-חברתי המפריד באופן מפלה בין הערבים והיהודים בקרב אזרחי ישראל בגליל." (הארץ, 03.08.06)

אחמד – שומע?

על רקע הדיון הציבורי בשאלת מרקם היחסים השביר בין יהודים וערבים בישראל, בלטו חילופי הדברים הקשים שהתנהלו מעל דפי העיתון **מעריב** בין העיתונאי בן כספית לבין ח"כ אחמד טיבי. מאמרו של בן כספית, "אחמד שומע?", זכה למספר תגובות חסר תקדים: יותר מ-1,200 איש רשמו את הערותיהם באתר האינטרנט של מעריב. מספר גבוה זה מעיד כי הדברים פרטו על הנימים והעצבים הרגישים ביותר ביחסי יהודים וערבים בישראל.

להלן עיקרי הדברים מתוך מאמרו של בן כספית ומתוך תגובתו של ח"כ אחמד טיבי:

- בן כספית, **אחמד שומע?**¹: "תגיד, אחמד, עם יד על הלב. אתה באמת מאמין שעמיר פרץ רוצח? טרוריסט? [...] ואילו חסן נסראללה, לשיטתכם, מה הוא? מי הוא? צריך לעמול שעות, להזיע ימים, כדי לחלץ מכם איזשהו בדל גינוי רפה, מגומגם, נלחש, מהוסס, כללי, לתעשיית הטרור שהוא ואחרים מפעילים מולנו."

"עכשיו הקטיושות נופלות גם עליכם, אבל האסימון לא. הן הורגות גם בכם, אבל לא מקלקלות לכם את התזה. [...] הרי הציבור הערבי הגדול חי מפיכם, אוכל מכף ידכם, גדל ומתחנך על ברכי מורשת ההתלהמות שלכם. אתם מטיפים שטנה, יורים ארס ורשף בכל פעם שנדמה לכם שידו

¹ ראו קישור למאמרו של בן כספית: <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/457/507.html>

של איזשהו יהודי הייתה באיזה מעל. ואילו כשזה הפוך, ורוב הזמן זה הפוך, אתם נאלמים דום."

"הדמוקרטיה הישראלית, אחמד, לא תוכל לבלוע את הארס הזה עוד זמן רב. בסוף, תוקעו ותוקאו מתוכה. [...] הגיע הזמן שגם אתם תחליטו. איפה אתם, עם מי אתם. רוצים להישאר כאן? תצהירו על נאמנותכם באומץ. לא רוצים? תרדו לפלשתיין. תעקרו לסוריה. תעברו לעמאן." "אתם תתגעגעו אלינו, אחמד. אני לא בטוח שנתגעגע אליכם." (מעריב, 01.08.06)

• ח"כ אחמד טיבי, **תשובה לבן כספית**²: "לא קל להיות ערבי בישראל בימים כתיקונם. לא קל להיות חבר כנסת ערבי. אבל קשה, כמעט קשה מנשוא, להיות חבר כנסת ערבי בימים אלה של המלחמה. כל מילה או ציוץ שלנו נגד המלחמה ובעד הפסקת האש, מתורגמים לתקיעת סכין בגב המדינה או התנהלות של גייס חמישי."

"זו המולדת שלי, והיא תישאר כך גם כשאני חושב אחרת, וגם כשאני כואב את הריגתם של עשרות הילדים בבית ההוא בקנא על ידי טייסי 'הצבא המוסרי ביותר בעולם'."

"דמוקרטיה, בן, היא לא רק זכותו של הרוב לשלוט, לדכא ולהתנכר - היא בעיקר זכותו של המיעוט להיות שונה אבל שווה. אני גאה בהתנגדותי למלחמה, ואמשיך בדרכי זאת. אמשיך גם להצמד לאדמתה של טיבה, ולשאוף לשותפות אזרחית מלאה ואמיתית." (מעריב, 02.08.06)

² ראו קישור למאמר התגובה של אחמד טיבי: <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/458/025.html>

ד. לקט מן העיתונות

כללי

להלן קטע מתוך כתבת תחקיר על השלכות המלחמה על הציבור הערבי:

- הזעם בציבור הערבי גובר, ככל שנמשכת המלחמה וככל שמספר ההרוגים הערבים גדל. [...] מבין אלפי הקטיושות שנורו על ישראל, רבות נפלו בסביבתן של יישובים ערביים. [...] מספר ההרוגים הערבים גדול לא רק משום שהם מהווים 50% מתושבי הגליל. ביישובים הערביים אין מספיק מקלטים. רבים מהתושבים מחוסרי המיגון מתמסרים באופן מוזר לידי הגורל. [...] רבים מהתושבים נאלצים לחפש במסתור בחדרי מדרגות אחוריים, או להיצמד לקירות.
- בכל בית ערבי בגליל פתוחה בימים האלה הטלוויזיה. באל-ג'זירה או בתחנות הלבנוניות המציאות נראית שונה. [...] מי שרואה את התמונות בערוצים הערביים, מקבל דימוי שונה מזו שמתקבל מהערוצים הישראליים. בעוד בישראל מציירים הערוצים מלחמה קשה אך צודקת, מרשתות הלוויין הערביות מתקבלת תמונה של פגיעה בלתי פוסקת באזרחים. כמות הגופות הלבנוניות שנראות על המסך מדי שעה משפיעה מאוד על הלך הרוח במגזר. (הארץ, 06.08.06)

עמדות חברי הכנסת הערבים

מאז החל העימות בצפון, וביתר שאת לאחר התקרית בכפר קאנא (שבה נהרגו יותר מ-50 אזרחים לבנונים), הרבו חברי הכנסת הערבים למתוח ביקורת על מדיניותה "צמאת הדם" של ממשלת ישראל בלבנון, וטענו כי הממשלה יזמה את המהלך הצבאי על-מנת להבטיח את עתידה הפוליטי. במישור אחר, חברי הכנסת הערבים התלוננו על הגזענות הפושה בחברה הישראלית כלפי הערבים בישראל בכלל, ועל ההסתה וחוסר הסובלנות כלפיהם, בתור נבחרי הציבור הערבי, בפרט.

- שיח' עבאס זכור (רע"מ-תע"ל): "ישראל משתמשת באזרחיה הערבים בתור מגן בזמן הפצצותיה בלבנון"; "הצבא הישראלי משתמש ביישובים הערבים בצפון ישראל כבסיס לטנקים שלו שיוורים ברציפות לעבר דרום לבנון." (07.08.06, www.panet.co.il)
- ח"כ אחמד טיבי (רע"מ-תע"ל): "אולמרט ופרץ מעוניינים להמשיך את המלחמה על-מנת להעניק הישג כלשהו לחברה הישראלית כדי להרגיע את נפשה המעורערת שנפגעה לאחר מה שקרה בעזה ובלבנון."
- "אולמרט ופרץ מבינים כי היעדר הישג צבאי מהווה איום על עתידם הפוליטי, ולכן הם לא יחסכו שום מאמץ להאריך את המלחמה מתוך תקווה להשיג התקדמות צבאית שתבסס את מעמדם." (סינארה, 04.08.06)
- ח"כ טלב אל-צאנע (רע"מ-תע"ל): "המלחמה הבליטה את תפקידה של איראן לאור החלל השורר בזירה הערבית. איראן הפכה להיות המדינה שאימצה את ההתקוממות בעולם הערבי. אחמדי נג'אד החל למלא את תפקידו של עבד אל-נאצר. [...] הדבר גרם לכרסום בהרתעה הישראלית, ולחולשתה ולרפיונה של ההנהגה הפוליטית החדשה, וזה ישפיע על השלב הבא."
- "אשר לאזרחים הערבים במדינה, ניכרת עלייה חדה בגזענות ובחקיקת חוקים גזעניים חדשים. יש עליה במספר המעצרים של ערבים משום שהחברה הישראלית היא חברה במשבר, והיא מנסה 'לייצא' את המשבר על המיעוט שחי בתוכה." (סינארה, 04.08.06)
- שיח' אבראהים צרצור (רע"מ-תע"ל): "ההסתה כלפי האזרחים הערבים, ונבחרי הציבור במיוחד, אינה זרה לישראלים, הן במישור הרשמי והן במישור העממי. [...] העניין הצודק של עמנו ינצח את המדיניות הזו, ולא תהיה לישראל ברירה אלא להסכין עם הצדק הערבי והפלסטיני. אחרת – גורלה יהיה כזה ששום יהודי בר-דעת לא יוכל להרשות לעצמו." (סינארה, 04.08.06)

- ח"כ עזמי בשארה (בל"ד): "יש עיוות והסתה נגד הח"כים הערבים בכנסת בתקופה האחרונה. ח"כים חדשים, שאין לי מושג אפילו איך קוראים להם, משתתפים במסע בו הם מטיחים נגדנו האשמות כאילו אנחנו 'גיס חמישי'. זה מתחת לכבודי ואני לא אענה להם כדי שלא יזכו לסיקור תקשורתי."
- את הלחימה בלבנון ח"כ בשארה רואה כמלחמה אמריקנית בכלים ישראלים: [...] "במלחמה הזאת יש מפגש אינטרסים בין האג'נדה הביטחונית הישראלית לאג'נדה הפוליטית האמריקנית [...] אין לי ספק שהמלחמה לא פרצה בגלל חטיפת שני החיילים, אלא החזון האמריקני וחוסר הניסיון של עמיר פרץ."
- "אני אומר שלמרות מה שטוענים, לפעמים ישראל כן מתכוונת לפגוע באוכלוסיה אזרחית. זוהי מסורת ה-101 – כפי שהיה בקיביה ובהרבה מקרים אחרים וקורה גם הפעם [בכפר קאנא] – עושים כאן רצח עם לשיעים, וזה לגיטימי להתקומם נגד הצעד הזה." ("אני לא גיס חמישי", 02.08.06, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3284858,00.html>)
- ח"כ ג'מאל זחאלקה (בל"ד): "חברי הכנסת הערבים הפכו בזמן האחרון לשק חבטות. כל מי שרוצה להוכיח את הפטריוטיות שלו לישראל מחפש את חבר הכנסת הערבי הכי קרוב בכדי להכותו באגרופים." (פנורמה, 28.07.06)
- ח"כ חנא סויד (חד"ש): "המלחמה המתרחשת היום הנה שפיכת דם של אזרחים וחפים מפשע, כאמצעי לחוץ על פוליטיקאים ואנשי צבא למסור את השבויים. זה לא מקובל [...] הדרך שאפשר ללכת בה אשר תביא שלום ורוגע לעמי האזור היא המשא ומתן על בסיס הלגיטימציה הבינלאומית." (פנורמה, 21.07.06)
- ח"כ עזמי בשארה [במהלך הפגנה של פעילי בל"ד בנצרת]: "הפגנה זו היא קריאה לכל בעלי הכבוד ובני החורין בעולם הערבי לפעול לתמיכה בעם הפלסטיני והלבנוני, ולסולידריות עם הלבנונים בני החורין, הגיבורים, אל מול מכונת המלחמה הציונית המחרחרת ריב ומדון." (פנורמה, 21.07.06)

חברי הכנסת הערבים – במוקד העימות

- המתיחות ביחסי יהודים-ערבים השתקפה היטב בחילופי דברים קשים שהתנהלו במליאת הכנסת, כאשר ח"כים יהודים מהימין יצאו בהתבטאויות השוללות את הלגיטימיות של הח"כים הערבים.
- ח"כ אפי איתם [האיחוד הלאומי – מפד"ל]: "אם טיבי החליט שהוא תומך בחזבאללה ובאחמדי נג'אד, סופו קרוב כמוהם"; ח"כ טיבי: "איני פוסל את האפשרות שימומשו איומים ממשיים במצב הקיים כעת" (כל אל-ערב, 04.08.06)
 - ראש המועצה האזורית גלבוע, דני עטר: "ייתכן שהח"כים הערבים עזרו לחזבאללה" (ישראל-מהדורת ערב, 02.08.06)
 - בעקבות איומים: אבטחה צמודה לח"כ טיבי; "האיומים והנאצות שקיבלתי הם חסרי תקדים", אמר חבר הכנסת, לאחר שהוצמדו אליו שני מאבטחים. "רוצים לאלץ אותי להיות חלק מהקונצנזוס. רוצים שארקוד לתופי המלחמה ואני אומר 'לא' גדול" (www.ynet.co.il) (02.08.06)
 - ח"כים ערבים לעמיר פרץ: "רוצח"; נאומו של שר הביטחון בכנסת לווה בצעקות. פרץ לח"כים: "אנחנו מגבירים מאמץ נגד יכולת השיגור" (ידיעות אחרונות, 01.08.06)
 - השר רפי איתן (מפלגת הגמלאים) לח"כ אחמד טיבי (רע"מ-תע"ל): "האם אתה תומך בהיטלרים?" (<http://news.msn.co.il>) (01.08.06)
 - ח"כ אחמד טיבי: "אולמרט – מורעל מלחמה"; חבר הכנסת מרע"מ-תע"ל אמר כי ראש הממשלה "ננעל על קונספציות הניצחון המתרחק והמוות המאיים בלבנון ובישראל" (<http://news.msn.co.il>) (01.08.06)

- שר הפנים מבקש מהיועץ המשפטי מזוז לבדוק את האפשרות המשפטית לשלול את האזרחות מח"כ ואסל טהא [על רקע קריאתו, כביכול, לפלסטינים לחטוף חיילים ישראלים]. ח"כ טהא: "אנחנו בעלי האדמה ותושביה המקוריים. האזרחות שבה אנו מחזיקים היא פשרה בינינו לבין ישראל" (פצל אל-מקאל, 28.07.06)
- עשרות תושבים בעכו תקפו בצהריים מילולית את ח"כ עבאס זכור (רע"מ-תע"ל), שביקר בשכונה בעיר שבה נפלה קטישה. התושבים זעמו על חבר הכנסת לאחר שלא נענה לדרישתם לגנות את חזבאללה. עדי ראייה דיווחו כי התושבים אף הציעו לח"כ זכור לעבור "לפרלמנט הסורי" (www.nrg.co.il, 23.07.06)

זירת התכתשות וירטואלית

המספר הגבוה של תגובות גולשים באינטרנט על ידיעות שעסקו בח"כים הערבים או בשאלת היחסים בין יהודים וערבים בישראל, מלמד כי הפצע שנפער ביחסי יהודים וערבים מאז אירועי אוקטובר 2000 עדיין לא הגליד. התגובות הצטיינו במספר מאפיינים: חלק מהמגיבים היהודים מתח ביקורת עניינית, מנומקת ולא-מתלהמת על דבריהם של הח"כים הערבים ועל עמדותיהם של פובליציסטים ערבים. עם זאת, רובם המכריע של התגובות כלל דברי נאצה, גזענות, הסתה ושלילת עצם הלגיטימיות של חברי הכנסת הערבים לכהן כנבחרים ציבוריים בכנסת ונגד זכותם של הערבים להיות אזרחים שווים זכויות במדינה. בקוטב השני, ראוי לציין כי חלק קטן של מגיבים יהודים הביע סובלנות ונכונות להקשיב לעמדות הציבור הערבי, גם בתקופה מתוחה זו.

להלן כמה דוגמאות להתבטאויותיהם של גולשים יהודים:

תגובות המביעות הבנה לדילמת הזהות של הערבים

- "צריך לדעת מה מרגישים הערבים כאן – נקרעים בין נאמנויות ובין המשפחות שלהם שנמצאות שם והאזרחות שלהם כאן. זה לא שחור לבן, זה מורכב" (www.nfc.co.il, 06.08.06)
- "לבשארה – תמשיך להיות מה שהנך ללא מורא. כערבי ישראלי מותר לך להביע דעה גם היא מנוגדת לדעת הרוב." (www.ynet.co.il, 02.08.06)
- "לא הכל שחור ולבן. אני חושב שטיבי צריך לשבת בכנסת אם חלק מתושבי המדינה בחר בו וכל עוד אין חוק נגד זה. כשיהיה חוק נגד מפלגות בוגדניות, נדבר, אבל אז לא בטוח שנרצה להיות במדינה כזו." (www.nrg.co.il, 01.08.06)

תגובות הכוללות ביקורת על חברי הכנסת הערבים

- "אני בדעה כי ניתן לחיות זה בצד זה אבל חייבים ללמוד שאי אפשר לירוק לבאר ממנה שותים. בשום מדינה בעולם לא היו נותנים להם [חברי הכנסת הערבים] להתבטא בצורה מחפירה כזו [...] ערביי ישראל חיים כאן בנוחות רבה, עם כל הקיפוח והאפליה, לעומת אחיהם מסביב." (www.nrg.co.il, 01.08.06)
- "כל שלוש המפלגות הערביות בכנסת, שנבחרו על-ידי הציבור הערבי בדרך דמוקרטית [...] כולן תומכות בארגוני הטרור השואפים להשמיד את מדינת ישראל. במפלגתו של טיבי יושב איברהים סרסור, ראש התנועה האסלאמית בישראל, שאמר בכנס ברהט יום לאחר עליית החמאס לשלטון: "כולנו חמאס וכולנו עם החמאס". העובדה שאדם כזה יושב בכנסת ישראל מוכיחה יותר מכל את הטירוף שלנו, ולא שלהם. [...] רק הפרדה בינינו לבין הפלסטינים – כל הפלסטינים שבין הירדן לים, כולל ערביי ישראל." (www.nrg.co.il, 01.08.06)
- "הח"כים הערבים הם האויב שלנו ויש לטפל גם בהם. הם מהווים הוכחה לכך שישראל היא דמוקרטיה, והם גם מאיימים על הדמוקרטיה במדינה שלנו. יש להוקיע אותם באופן מידי ואף להכניסם למאסר." (www.nrg.co.il, 01.08.06)

תגובות נאצה והסתה

- "התנהגות הערבים אזרחי ישראל במלחמה זו, מצטרפת להתנהגותם במהומות אוקטובר 2000 ולדעתי הוכיחה סופית, ליהודים שעדיין נזקקו להוכחה כזו, מהו פרצופכם האמיתי. לאחר אותן מהומות, שמטרתן לא הייתה מחאה על משהו אלא הבעת שנאה למדינת ישראל ורצון לעשות בה פוגרומים ולערערה מבפנים, באו 6 שנים שבמהלכן חווינו מאות פיגועי-רצח, שמטרתם היחידה הרג יהודים באשר הם יהודים. [...] איש מהציבור הערבי [...] לא קם ודרש בתוקף מאחיו המחבלים, לחדול מטבח גזעני זה" (www.nfc.co.il, 06.08.06)
- "דרום לבנון ערוכה לקליטת ערביי ארץ ישראל" (www.ynet.co.il, 02.08.06)
- "הגיע הזמן שמדינת ישראל תוקיע ממנה חברי כנסת שהם למעשה ארגון טרור ובמילים אחרות, מחבלים שיושבים בתוכנו, קרי, כנסת ישראל ומקבלים משכורת ממדינת ישראל. חברי כנסת כאלה צריכים להיות מאחורי סורג וברית, או לחילופין לזרוק אותם ממדינת ישראל, שילכו וישבו עם החזבאללה." (www.ynet.co.il, 02.08.06)
- "מובן שבשארה ושאר הח"כים הערבים בכנסת הם גיס חמישי, גיס חמישי מובהק, שלא היה כמוהו מאז ומעולם במדינה דמוקרטית." (www.ynet.co.il, 02.08.06)
- "לסלק את הזבל מהכנסת כדי למנוע את ריחות הצחנה הגזענית שעולה מחברי הכנסת הערבים. אני חושב ש"אוקטובר 2006" מתקרב והולך. נמאס לנו מהגיס החמישי הזה!!!" (www.nrg.co.il, 01.08.06)
- "ליברמן הוא רה"מ הבא יסביר לאויבים האלה מה אנו חושבים עליהם" (www.nrg.co.il, 01.08.06)
- "הגיע הזמן שהמדינה תתעורר ותשים לב לגיס החמישי הצומח כאן" (www.nrg.co.il, 01.08.06)
- "אין ברירה! הם שם ואנחנו פה! חילופי שטחים ואוכלוסיות!" (www.nrg.co.il, 01.08.06)

עמדות ברחוב הערבי – התנגדות למדיניות ישראל, תמיכה בחזבאללה

- מרכז "עדאלה", לזכויות המיעוט הערבי בישראל, פנה ליועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, כיוון שלטענתו "הפעילות הצבאית של ישראל נגד מטרות אזרחיות לבנון עומדת בניגוד גמור למשפט הבינלאומי ההומניטרי ומוגדרת כפשע מלחמה." (www.ynet.co.il, 13.08.06)
- אזרחים מוסלמים בצפון עוברים מהאסכולה הסוניית לשיעית [...] אחד מהם ציין כי המרת האסכולה תישאר סודית ביותר בשל רגישות העניין מבחינה ביטחונית, לאור המלחמה, "וידגש כי יש בהחלטתנו משום תמיכה וחיזוק ידי חזבאללה והמזכ"ל חסן נסראללה, אשר השיב לאומה האסלאמית והערבית את כבודה. יש בכך חיקוי לדרכו של סלאח א-דין והבעת סירוב לעמדתו של המופתי של סעודיה, שקרא לא לתמוך בחזבאללה." (סינארה, 11.8.06)
- בסיומה של עצרת של אנשי דת ערבים בירושלים, שיח' ראיד צלאח [ראש הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית]: "תושבי לבנון הם המנצחים משום שהם בצד האמת. אולמרט ובוש מובסים משום שהם בצד השקר." (סינארה, 11.8.06)
- המומחה למשפט בינלאומי, פרופ' ד"ב עכאוי [מרצה באוניברסיטת מאר אליאס בעבלין]: "התנהגות הצבא הישראלי ומעשיו בלבנון מגיעים לרמה של פשע מלחמה." (סינארה, 11.8.06)
- נוכחות המונית בהפגנה של התנועה האסלאמית בטייבה נגד התוקפנות על לבנון ופלסטין. (אל-ערב, 11.8.06)

- במהלך תהלוכה שיצאה מכנסיית הקבר והסתיימה מול מסגד אל-אקצא: המנהיגים הדתיים האסלאמיים, הנוצרים והדרוזים מגנים את התוקפנות הישראלית על פלסטין ולבנון. (כל אל-ערב, 11.8.06)
- גילוי דעת של **איתיג'אה** [איחוד עמותות וארגונים קהילתיים ערביים]: "הדם הערבי בחיפה שנשפך הלילה מתווסף לרשימת הפשעים של המשולש אולמרט-פרץ-חלוץ, האחראים על כל טיפת דם שהגורם לה הוא תוקפנותם הנפשעת ורווית הדמים ומלחמת השמד נגד העמים הלבנוני והפלסטיני."
- "אנו מדגישים כי הערבים בחיפה, כמו כל החברה הפלסטינית שלנו בנצרת, מע'אר, עבלין, מג'יד אלכרום וערב אלעראמשה [...] לא נמצאים בסירה אחת עם שליטי ישראל [...] אלא בסירה אחת עם העמים הלבנוני והפלסטיני, ואנו משלמים את מחיר התוקפנות הישראלית." (07.08.06, www.panet.co.il)
- ס' בן 27, שחקן ובמאי [תושב חיפה]: "כששמעתי על חטיפת החיילים, לא הרגשתי שחזבאללה עשה טעות. [...] זה לא שאני מרגיש שמחה, כי הדברים מורכבים, אבל יש תחושה של 'מגיע לישראל'. אני לא מתכוון שמגיע לאנשים הפשוטים, לאזרחים, אלא לצבא, לממשלה, למקבלי ההחלטות. מגיע להם פעם אחת שמישהו ייתן להם לטעום את הטעם המר של השחצנות, היהירות וחוסר אנושיות."
- "אין לי שום בעיה עם זה שהישראלים יפרשו את דבריי כבגידה. כשאני רואה חברה שהיא בעד הרס והרג של אזרחים, אז אין לי שום עניין להיות חלק ממנה. [...] חברי הכנסת הערבים? אני תומך בהם ובהתבטאויותיהם. אם הם היו מתנהגים אחרת, הייתי מתמלא בוושה, מתאכזב ומאבד את האמון בהם." (הארץ, 07.08.06)
- הפגנה של עורכי דין ערבים בחיפה: "אנו בוחנים את האפשרות לתבוע את ישראל על ביצוע פשעי מלחמה בלבנון" (סינארה, 04.08.06)
- הפגנה בצומת טייבה-טירה במחאה על ההתקפה על לבנון והטבח בקאנא. המפגינים נשאו כרזות שעליהם נכתב: "טרור מדינתי מאורגן: וושינגטון – תל-אביב – לונדון", "הפסיקו את המלחמה הרעה על לבנון, פלסטין ועיראק". (פנורמה, 04.08.06)
- התושבים הערבים של חיפה הריעו בהפגנת גינוי על הטבח בקאנא: "ברכות מחיפה לבירות העומדת במריה." [בערבית: **מן חיפא אל-תחיה אלא בירות אל-אביה**] (פנורמה, 04.08.06)
- מאות הפגינים בחיפה ותל-אביב נגד המלחמה: בחיפה הפגינו יותר ממאה איש נגד המשך הלחימה בלבנון. המפגינים, שנשאו דגלי פלסטין, כינו את אולמרט "רוצח". באום אל-פחם נערכה הפגנה דומה, בהשתתפות אלפים. בתל אביב מחו אנשי חד"ש וגוש שלום על ההרג בכפר קאנא, כשלצידם הפגינו אנשי מרצ בעד מו"מ. (30.07.06, www.ynet.co.il)
- אביהם של שני הילדים שנהרגו בנצרת מודה לנסראללה על התנצלותו: "אנו רואים בממשלה הישראלית הגורם האחראי הישיר למותם של שני ילדיי" (**פצל אל-מקאל**, 28.07.06)
- התנועה האסלאמית הוציאה גילוי דעת בו גינתה את המלחמה הישראלית כנגד לבנון ועזה: "הפלישה הישראלית ללבנון ראויה לגנאי מא' ועד ת'. [...] ברור לכל בר דעת כי ישראל אשר מפציצה בני אדם, מבנים וגשרים מסתמכת בהפצצתה על תכנית מוכנה מראש [...] ישראל נוקטת בדרך ראויה לגנאי ומכוערת בכך שהיא משמידה במכוון משפחות שלמות." (פנורמה, 21.07.06)

עמדות ברחוב הערבי – תמיכה במדיניות ישראל, התנגדות לחזבאללה

- ערבים ישראלים ביקשו להתגייס לצה"ל: "אנו גאים בישראל ובמאבקה הצודק, ומוכנים לבצע כל משימה שצה"ל יטיל עלינו", כתבו מספר צעירים ערבים לשר הביטחון. לדבריהם, בקשתם באה כתגובה להתלהמות של נסראללה. (<http://news.msn.co.il>, 10.08.06)

- ריאד עלי (עיתונאי ואיש טלוויזיה), **בשם אללה**: "כאן זה המקום לפנות לערבים אזרחי מדינת ישראל ולומר להם כי הגיעה העת שיחליטו היכן הם עומדים. ולא למען היהודים הם צריכים לעשות זאת כי אם למען עצמם. למען הערכים שהם רוצים להקנות לילדים שלהם."
- "ברי לכולם כי מדינה פלשתינית בראשות חמאס, ולבנון תחת שלטון חזבאללה לא יצמיחו חברות דמוקרטיות שפלורליזם פוליטי וחברתי משגשג בהן. ברי כי במשטרים מן הסוג הזה שלטון החוק, זכויות אדם, חופש פולחן ודת, זכויות נשים, חופש היצירה, חופש התנועה, חופש הביטוי והחשיבה - יהיו מושגים זרים ונלעגים, בלשון המעטה."
- "על אותם ערבים אזרחי המדינה המאמינים באמת ובתמים בפתרון של שתי מדינות לשני עמים ועל אלה המאמינים בחברה ליברלית ודמוקרטית - לשאול את עצמם אם הזרם האסלאמי המוביל היום את המלחמה נגד ישראל והמערב במסווה של מלחמה נגד הכיבוש ונגד הכופרים - מייצג את השאיפות שלהם." (הארץ, 09.08.06)
- עלי זחאלקה (מנהל בית ספר יסודי בכפר קרע), **לא מייצגים אותי**: "אני, אזרח ערבי במדינת ישראל, אומר במפורש: חברי הכנסת הערבים אינם מייצגים אותי. הם מובילים קו קיצוני וגורמים נזק לערביי ישראל."
- "אנחנו, הערבים אזרחי ישראל, לא החלטנו עדיין, לדאבוני, מי ומה אנחנו: האם אזרחים לגיטימיים של מדינת ישראל, או פלשתינים החיים במדינת ישראל באופן זמני [...] חברי הכנסת שלנו מנצלים את ההתלבטות הזאת, ומובילים את כולנו אל עמדות קיצוניות ככל שרק אפשר. הם השתלטו על הייצוג התקשורתי של ערביי ישראל, ומבחינת מרבית הציבור היהודי - הם אכן מייצגים את כלל ערביי ישראל."
- "הח"כים הערבים הופכים אותנו ל"אויבי היהודים בישראל", עד שקשה לנו להסתובב בתוככי היישובים היהודיים, והם, היהודים, מדירים את רגלם מיישובינו. ביטחוננו נפגע, כלכלתנו נפגעת, המעמד שלנו נפגע." (מעריב, 07.08.06)
- מ', בן 26, יליד נצרת המתגורר בחיפה כחמש שנים [...] בעל תואר ראשון בקרימינולוגיה ותואר שני בעבודה סוציאלית: [...] "אני לא רואה את מה שנשראללה עושה כהישג. לאיזה הישגים הוא הגיע? שלח טיל על סטי"ל? הפיל כמה טילים על חיפה? הרג 40 אזרחים, ש-12 מהם ערבים? ומה עם לבנון? כשראיתי את תמונות הפליטים הלבנונים, הן הזכירו לי את תמונות הערבים שברחו מישראל ב-48."
- "עמוק בפנים אני מסכים שצריך לעקור את חזבאללה, אבל לא בדרך הזאת. האיום של חזבאללה הוא לא רק על ישראל, אלא על כל העולם הערבי. חזבאללה הוא שלוחה של איראן." (הארץ, 07.08.06)
- נ', בת 30, ילידת עראבה המתגוררת בחיפה כבר 12 שנה ועובדת בעמותה ערבית-ישראלית: [...] "אני נגד מה שישראל עושה בלבנון. זה לא אנושי. אבל מה שנשראללה עושה לעם שלו זה גם לא אנושי. [...] בעיני, הוא כמו כל המשטרים המושחתים בעולם הערבי, והוא לא ממש בא להציל את העם בלבנון, הוא סיבך אותם במלחמה. אני שומעת את חברי הכנסת הערבים התומכים בחזבאללה, ואני חושבת שהם חסרי אחריות כלפי הציבור שבוחר בהם. איך הם בעד מנהיג שמביא אסון על העם שלו?"
- "המלחמה הזאת תופסת את הציבור הערבי בישראל במצב של עוני ואבטלה. ישראל מתעלמת ומפלה את הציבור הערבי ואטומה לסבל שלו. אז כל הזמן יש לנו תחושת נקמה נגד ישראל והחברה הערבית מחפשת סיבה כדי להוציא את הכעס שלה, אז אם זה בא בדמות מנהיג ערבי, למה לא לתמוך בו בעיניים עצומות?" (הארץ, 07.08.06)
- עשרות תושבי חיפה, ערבים-ישראלים, צבאו על דלתות בית החולים רמב"ם ודרשו לראות את קרובים שנפצעו במטח הרקטות הקטלני. כמה מהם קראו בגנות האסלאם ומזכ"ל חזבאללה: "למה ישראל לא יכולה לחסל את נסראללה ולגמור אותו פעם אחת ולתמיד?" (www.ynet.co.il, 06.08.06)
- עו"ד מילאד תלחמי, עוספיא: "אני וחבריי ה'שפויים' אומרים די לרשע של חזבאללה, הנתמך על-ידי סוריה ואיראן, לפני שיהיה מאוחר מדי, ודעתנו מתחזקת לנוכח הטיילים המשוגרים לעבר ישראל, שאינם מבדילים בין גוש חלב, מע"אר, חיפה והקריות, ואינם מבדילים בין ילד בנצרת לילד בקרית שמונה" (מעריב, 02.08.06)

העורף הערבי במשבר

- נסראללה לתושבים הערבים בחיפה: "עזבו את העיר כדי שדמכם לא יישפך" **(סינארה, 11.8.06)**
- לאחר ששמעו את נאומו של נסראללה: עשרות משפחות ערביות עזבו את העיר חיפה. **(סינארה, 11.8.06)**
- מזכ"ל חזבאללה לתושבים הערבים בחיפה: "צאו מהעיר"; החיים בחיפה – מתו; בעלי ההכנסה הגבוהה, הקשרים והמשאבים עוזבים את העיר; התושבים הערבים "היגרו" מהעיר תוך כדי שתיקה רועמת, שהופרה ע"י קולות של קטיושה.
- הח"כ לשעבר עסאם מח'ול: "אנו מסרבים לעקור מחיפה משום שאנו לא מוכנים להשאיר את העיר בידיהם של תומכי המלחמה, וזאת נוסף על האסוציאציות שעולה לנו בראש כאשר מזכירים את המילה "עקירה". אנו עם שלא עוקר, לא רוצה לעקור ואפילו לא רוצה לשמוע את הקריאה לעקור. " **(כל אל-ערב, 11.8.06)**
- לאחר מותם של 3 בני משפחה אחת: כמה מתושבי אל-ערמאשה מעוניינים לעזוב את הכפר. עלי מחאמיד, יו"ר הוועדה המקומית: "אנחנו לא יכולים יותר לשבת במקלטים." **(סינארה, 11.8.06)**
- 70 מקרים של נפגעי חרדה טופלו בבתי החולים של נצרת; בתי החולים בנצרת מקבלים מדי יום מקרים חדשים של נפגעי חרדה **(סינארה, 04.08.06)**
- תושבי בוקיעה, כסרא וכפר סמיע מאשימים את הרשויות בהזנחתם; אחד הזקנים: "היישוב שלנו ערבי, שמו 'אל-בוקיעה' ולא 'פקיעין'. צריך להדגיש עובדה זו כדי שחזבאללה ידע זאת, וכך אולי יפסיק להפציץ אותנו בטילים"; 91 טילים נפלו על בוקיעה, 62 על כסרא וכפר סמיע, עשרות מבנים ניזוקו ועשרות אנשים נפגעו. **(סינארה, 04.08.06)**
- משפחת קנדס מעכו, שביתה נפגע מקטיושה: "העירייה והבכירים היהודים והערבים לא טיפלו בנו כפי שטיפלו בנפגעים היהודים" **(סינארה, 04.08.06)**
- הנזקים ביישובים הערבים בצפון נאמדים במיליוני שקלים, והמדינה לא רשמה נזקים אלה בחשבונית; תושבי הצפון תוהים לגבי גורלם המעורפל והרשויות המקומיות שלהם אינן יכולות להתמודד עם המצב **(סינארה, 28.07.06)**
- הקטיושות שינו את אורחות החיים של האנשים בתרשיחא. האנשים מדברים על חששם מהתדרדרות במצב הכלכלי. **(פנורמה, 28.7.06)**
- נערכה פגישת חירום בין עיריית אום אל-פחם, המשטרה ופיקוד העורף, בכדי לבחון את הכוונות במקרה של התקפת טילים על אזור אום אל-פחם. **(פנורמה, 28.7.06)**
- קטיושה בכפר סמיע: האנשים מדברים על מצב שאין לקנא בו. **(פנורמה, 28.7.06)**
- לאחר הריגתם של הילדים רביע ומחמוד טלוזי מטיל קטיושה: הילדים בנצרת, ובמיוחד בשכונת אל-צפאפה, חיים בבעתה; ילדים בעשור השני לחייהם חזרו 'להרטיב' ומבקשים לישון עם הוריהם. **(סינארה, 28.7.06)**
- נצרת מוכת חרדה לאחר שנפל עליה 'הרעם'. ראש העירייה: "סירנות האזעקה אינן מספיקות בכדי למנוע אסון". **(כל אל-ערב, 21.7.06)**
- ח"כ מוחמד ברכה דורש לפרסם את הוראות פיקוד העורף בערבית **(כל אל-ערב, 21.7.06)**
- נצרת מוכת חרדה לאחר שנפל עליה 'הרעם'. ראש העירייה: "סירנות האזעקה אינן מספיקות בכדי למנוע אסון". **(כל אל-ערב, 21.7.06)**
- עו"ד רפיק ג'בארין [פובליציסט, תושב אום אל-פחם]: "ידוע שבבניינים [בהם מתגוררים] ערבים אין חדרים מוגנים, ובכפרים הערבים אין מקלטים ציבוריים. [...] משרדי הממשלה הנוגעים בדבר צריכים להקצות תקציבים מיוחדים לרשויות המקומיות הערביות". **(כל אל-ערב, 21.7.06)**

סולידריות פלסטינית

המלחמה הבליטה גילויי סולידריות בין התושבים הערבים בצפון לאחיהם בחלקיה הדרומיים של המדינה, וכן בין אזרחי ישראל הערבים לפלסטינים בשטחי הגדה המערבית.

- קלנסוה לתושבים הערבים בצפון הארץ: "ברוכים הבאים לעירנו" (www.panet.co.il) (13.08.06)
- 200 תושבים ממגיד אל-כרום התארחו בבית ספאפא (כל אל-ערב, 11.8.06)
- כפר קאסם מאמצת לחיקה את ילדי ערב אל-עראמשה: המועצה המקומית הודיעה על נכונותה לארח מאות משפחות ערביות מהצפון. (כל אל-ערב, 11.8.06)
- חלק מתושבי היישובים הערביים עוזבים את בתיהם בימים האלה. [...] באופן מפתיע, אזרחים [ערבים] ישראלים רבים מגיעים להתארח גם בשטחי הרשות הפלסטינית. כמו בכל האזור, גם המלוונות שם משוועים לאזרחים ובעבור תושבי הגליל שהות במלון בערי הגדה בימים הוא מנוחה מלאה. הערים שבהן מתארחות משפחות מקרב ערביי ישראל, נחשבות לשקטות יחסית בגדה המערבית: בית לחם, רמאללה ויריחו. (הארץ, 06.08.06)
- בדואים מהדרום קלטו בדואים מהצפון: תושבי הכפר טובא-זנגריה הסמוך לראש פינה החליטו בשבוע האחרון להיעזר באחיהם בכסיפה וברהט. (מעריב, 03.08.06)
- עשרות משפחות ערביות מחיפה והצפון עברו לרמאללה כדי לברוח מהטילים ומהמצב הביטחוני (סינארה, 28.7.06)

טיפולן של רשויות המדינה ביישובים הערבים בקו העימות

- חברת החשמל התקינה מזגני אוויר במקלטים בשפרעם (סינארה, 11.8.06)
- סעיד נבואני, מנהל משרד הפנים (בנצרת): "פתחנו את המשרד בנצרת כדי להנפיק דרכונים וכדי להקל את הלחץ מעפולה". "אין צורך ללכת למשרד הפנים כדי להאריך את תקופת השהות הזמנית ואת האישורים; המשטרה לא תעניש אתכם". "סגירת משרדי הדואר בצפון הגבירה את הלחץ על משרדי הפנים בנצרת ובעפולה." (סינארה, 11.8.06)
- במהלך ביקור של מפקד מטה פיקוד העורף בעיריית שאע'ור: ניתנה הוראה להתקין צופרי אזעקה ולספק אפודי מגן לעיר שאע'ור. (פנורמה, 28.7.06)
- מפקד פיקוד העורף, האלוף יצחק גרשון: פיקוד העורף מגן מפני טילי חזבאללה על כל האזרחים, יהודים וערבים, ללא אפליה. (סינארה, 21.7.06)

ה. נתוני רקע

אזרחים יהודים וערבים שנהרגו במלחמה

המלחמה בצפון החלה ביום 12.07.06. עד כניסת הפסקת האש לתוקפה ביום 14.08.06 נהרגו 39 אזרחים ישראלים כתוצאה מירי קטיושות על יישובי הצפון: 21 יהודים ו-18 ערבים. מספר התקריות הקטלניות שבהן נהרגו יהודים וערבים היה שווה: 10 תקריות בכל מגזר.³

טבלה 1: מניין ההרוגים היהודים והערבים לאורך ציר הזמן

שבוע	הרוגים יהודים	הרוגים ערבים
שבוע 1: 12-18 יולי	13	0
שבוע 2: 19-25 יולי	1	4
שבוע 3: 26 יולי – 1 אוגוסט	0	0
שבוע 4: 2-8 אוגוסט	7	11
שבוע 5: 9-14 אוגוסט	0	3
סה"כ	21	18

טבלה 2: הרוגים ערבים לפי תאריך התקרית ומקום מגורים

תאריך התקרית	מספר הרוגים	מקום מגורים
19.07.06	2	נצרת
23.07.06	1	אעבלין
25.07.06	1	מע'אר
03.08.06	3	תרשיחא
04.08.06	1	מע'אר
04.08.06	2	מגיד אל-כרום
05.08.06	3	ערב אל-עראמשה
06.08.06	2	חיפה
10.08.06	2	דיר אל-אסד
13.08.06	1	יערה
סה"כ	18	

טבלה 3: הרוגים יהודים וערבים לפי צורת יישוב

צורת יישוב	הרוגים יהודים	הרוגים ערבים
עיר / יישוב עירוני	20	9
יישוב כפרי / עיירה	1	9

³ ראו פירוט של מניין החללים במלחמה: <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3288289,00.html>